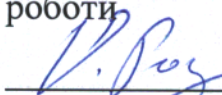

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. Проректора з наукової
роботи

 О. Радченко

«22» 03 2021 р.

ПРОГРАМА

додаткового вступного іспиту до аспірантури
зі спеціальності **053 «Психологія»**

Галузь знань – **«05 Соціальні та поведінкові науки»**

Освітньо-наукова програма підготовки докторів філософії: **«Психологія»**

СМЯ НАУ П 12.01.11-01-2021

ПРОГРАМА «Психологія»
додаткового вступного іспиту за освітньо-науковою програмою підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії»

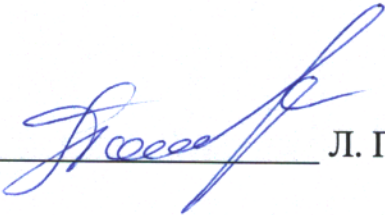
Шифр документа

СМЯ НАУ
П 12.01.11-01-2021

Стор. 2 із 16

Програма розроблена на основі освітньо-наукової програми та навчального плану № НДФ-18-053/17 підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії» галузі знань «05 Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія», Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261

Програму розробили:
завідувач кафедри
авіаційної психології

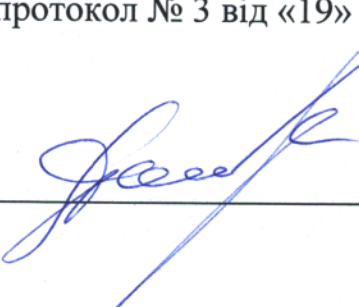

Л. Помиткіна

доцент кафедри
авіаційної психології

О. Лич

Програма обговорена та схвалена на засіданні випускової кафедри підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія» кафедри авіаційної психології, протокол № 3 від «19» лютого 2021р.

завідувач кафедри
авіаційної психології

Л. Помиткіна

Рівень документа – 3б

Плановий термін між ревізіями – 1 рік

Врахований примірник - 2

ЗМІСТ

стор.

1. Пояснювальна записка	4
2. РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ	5
3. РОЗДІЛ II. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ	7
4. РОЗДІЛ III. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ.....	8
5. РОЗДІЛ IV. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ.....	9
6. РОЗДІЛ V. ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ.....	10
7. РОЗДІЛ VI. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ.....	11
8. РОЗДІЛ VII. ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї.....	12
9. РОЗДІЛ VIII. ПСИХОДІАГНОСТИКА.....	13
10. РОЗДІЛ IX. ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	14
11. РОЗДІЛ X. ОСНОВИ ПСИХОТЕРАПІЇ.....	15
12. РОЗДІЛ XI. МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	16

ПРОГРАМА «Психологія»
додаткового вступного іспиту за освітньо-науковою програмою підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії»

Шифр
документа

СМЯ НАУ
П 12.01.11-01-2021

Стор. 4 із 16

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма складена для кандидатів на вступ в аспірантуру за спеціальністю 053 «Психологія» та передбачає визначення рівня знань за напрямками професійної діяльності та формування контингенту здобувачів вищої освіти, найбільш здібних до успішного опанування відповідної освітньо-наукової програми рівня «Доктор філософії».

Основу концепції підготовки аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія» складає системність, програмно-цільова спрямованість, націленість на формування високого професіоналізму, уміння вирішувати наукові й практичні завдання на рівні сучасних досягнень психологічної науки.

Програма базується на програмах магістерської (спеціаліст) підготовки фахівців за психологічною спеціальністю та складається з одинадцяти розділів, що охоплюють теоретичні питання з загальної психології, вікової психології, соціальної психології, експериментальної психології, диференціальної психології, психології управління, психології сім'ї, психодіагностики, основ психологічної практики, основ психотерапії, методики та організації наукових досліджень.

Вступний іспит проходить в усній формі з викладенням членам предметної комісії відповідей на питання екзаменаційного білету.

Вступник повинен продемонструвати фундаментальні, професійно-орієнтовні знання та уміння, здатність творчо мислити, вирішувати типові професійні завдання, передбачені програмою вступу.

Організація вступного випробування здійснюється відповідно до Положення про приймальну комісію Національного авіаційного університету, затвердженого рішенням Вченої ради Національного авіаційного університету від 21.12.2016 р.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Психологія як наука, історія становлення, систематика основних понять психологічної науки

Психологія як наука, предмет, задачі: діагностичні, психокорекційні та науково-дослідні завдання психології. Структура психічних явищ: психічні процеси, психічні стани, психічні властивості. Принципи психології: принцип детермінізму, принцип єдності свідомості та діяльності, принцип розвитку психіки, принцип системності, принцип відображення. Джерела психології: наукова психологія, життєва психологія, народна психологія, релігійна психологія, парапсихологія як психологічна дисципліна. Міждисциплінарні зв'язки загальної психології з іншими галузями психології, філософією та педагогікою. Психологічні знання на допомозі проблем здоров'я людини. Історичний екскурс становлення предмету психології. Стародавність інтересу до психологічних знань. Міфологічний, релігійний та життєвий рівень існування психологічних знань. Проблеми взаємозв'язку тіла і душі.

Тема 2. Психічні пізнавальні процеси: відчуття, сприймання, увага, пам'ять, мислення,

Відчуття. Класифікація відчуттів. Сприймання, загальна характеристики сприймання. Основні особливості сприймання. Увага, неухважність. Види та властивості уваги. Пам'ять, загальна характеристика пам'яті. Види пам'яті. Процеси пам'яті. Типи пам'яті та індивідуальні розбіжності. Мислення як вища форма пізнавальної діяльності. Мислення як діяльність. Мислення та мовлення, їх єдність. Види мислення та його індивідуальні особливості. Уява, види уяви. Уява та особистість. Роль фантазії у ігровій діяльності дитини та творчій діяльності дорослої людини.

Тема 3. Психологічна характеристика емоційної, вольової та мотиваційної сфер особистості

Роль та функції емоцій та почуттів. Емоції: поняття та сутність. Проблема зв'язку інтелекту та афекту. Емоційні реакції, афект, настрій. Властивості емоцій. Класифікація емоцій. Класифікація почуттів. Страх та фобії. Емоційне вигорання особистості. Фрустрація як емоційний стан. Специфіка внутрішнього конфлікту. Стрес, види стресів.

Психологічна характеристика вольової сфери. Функції волі. Вольові якості особистості. Вольова саморегуляція особистості. Психологічна характеристика мотиваційної сфери. Потреби й мотиви. Класифікації потреб.

Тема 4. Особистість та діяльність, індивідуально-психологічні особливості особистості

Проблема особистості у психології. Структура особистості у психологічних концепціях. Поняття «особистість», «індивід», «суб'єкт діяльності», «людина» та «індивідуальність», співвідношення понять. Трансформація поглядів на особистість та історія їх розвитку. Співвідношення біологічного і соціального в особистості. Діяльність людини. Уміння. Процес утворення та умови успішного формування навички. Звички.

Психологічна характеристика рис характеру. Історія розвитку вчення про характеру. Психологічна характеристика темпераменту. Гуморальні та конституційні теорії темпераменту. Здібності, їх види та рівні. Природні передумови розвитку здібностей. Обдарованість, майстерність, талант, геніальність.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ І

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. – М.: Прогресс, 1986. – 421 с.
2. Выготский Л.С. История развития высших психических функций: Собр. Соч. – М.: Педагогика, 1983. – Т.3. – 366 с.
3. Генеза здійснення особистості / за ред. Максименка С.Д. – К.: ТОВ «КММ», 2006, – 240 с.
4. Загальна психологія. Підручник / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська та ін. – К.: Либідь, 2005. – 464 с.
5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб., 2000. – 450 с.
6. Ильин Е.П. Психология воли . – Спб, 2000. – 250 с.
7. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. – СПб., 2002. – 405 с.
8. Левитов Н.Д. Психология характера. – М., 1969. – 230 с.
9. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы и эмоции. – М., 1971. – 315 с.
10. Людина. Суб'єкт. Вчинок. / за ред. Татенко В.О. – К.: Либідь, 2006. – 360 с.
11. Максименко С.Д. Загальна психологія. – К.: Либідь, 1999. – 525 с.
12. Психологія внутрішнього світу / упор. – Т.Гончаренко. – К., 2003, 127 с.
13. Психологія: Підручник / за ред. Ю.Л. Трофімова та ін. – К.: Либідь, 1999. – 558 с.
14. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – М.: Учпедгиз, 1946. – 704 с.

РОЗДІЛ II. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Вікова психологія як наука

Предмет і методи вікової психології. Історія та сучасний стан вікової психології. Зв'язок дисципліни з іншими науками. Основні методи вікової психології. Основні розділи вікової психології: дитинство (немовля, ранній та дошкільний вік); молодший шкільний вік; підлітковий вік; рання та пізня юність; психологія дорослого; психологія старості.

Тема 2. Психологічні особливості немовляти, дитини раннього віку та дошкільника

Роль родини у розвитку немовляти. Криза новонародженості. Соціальна ситуація розвитку, особливості розвитку, новоутворення періоду новонародженості. Особливості психічного розвитку немовля. Криза першого року. Початковий розвиток особистості на етапі раннього дитинства. Початкові форми самосвідомості; криза трьох років. Гра та її значення для психічного розвитку дошкільнят. Психологічні особливості розвитку особистості дошкільника.

Тема 3. Психологічні особливості розвитку молодшого школяра, підлітка та юнацького віку

Криза семи років. Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра. Формування особистості дитини в початкових класах (проблема зміни місця дитини в системі суспільних відносин; проблема адаптації до шкільного навчання). Новоутворення психічного розвитку молодшого школяра. Соціальна ситуація розвитку, криза 13 років. Біологічні умови, що впливають на особливості психічного розвитку підлітка. Акцентуації характеру в підлітковому віці. Психологічні особливості юнацького віку: соціальна ситуація розвитку, професійні орієнтації. Життя з батьками та утворення власної сім'ї. Розвиток самосвідомості; взаємини з дорослими та однолітками; розвиток пізнавальних психічних процесів.

Тема 7. Психологія дорослості

Задачі розвитку в період ранньої дорослості. Криза ранньої дорослості. Психодіагностичні вимірювання особистості. Особливості психологічної підтримки людини в період ранньої дорослості. Психосоціальний розвиток середньої дорослості. Вікові кризи дорослості, їх гендерні відмінності. Психологічна допомога в кризових станах дорослої людини. Особливості психіки осіб похилого віку.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ II

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология: учебное пособие для студентов вузов.- 4-е изд. - М.: Академический проект, 2003.-704с.
2. Алпатова О.В. Вікова психологія: конспект лекцій.-К.:НАУ,2002.-147с.
3. Вікова психологія. За ред. Костюка Г.С. – К., 1982
4. Возрастная и педагогическая психология / Под ред А.В.Петровского – М.,1979 и последующие издания.
5. Возрастная и педагогическая психология / Под ред. М.В.Гамезо и др. – М., 1984
6. Возрастные и индивидуальные способности младших подростков / Под ред. Д.Б.Эльконина, Т.В.Арагуновой. – М., 1967

РОЗДІЛ III. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Соціальна психологія як наука

Специфіка предмету соціальної психології, відмінність. Методологія та методи соціальної психології. Основні методи прикладної соціальної психології. Консультативна бесіда. Методи соціально-психологічної діагностики організації. Фокус-група як якісний метод в прикладних соціально-психологічних дослідженнях. Модератор фокус-групи: професійні та особистісні вимоги.

Тема 2. Проблема спілкування в соціальній психології

Спілкування як феномен соціальної психології, психологічні способи впливу у процесі спілкування. Деструктивні види взаємодії. Стратегії та тактики впливу і маніпулювання.

Тема 3. Проблема групи в соціальній психології

Феномен групи з погляду соціальної психології. Поняття групи та їх класифікація. Особливості етнічних соціальних груп. Психологія великої та малої групи у соціальній психології. Структура взаємовідносин в малій соціальній групі. Розвиток малої групи. Поняття та процеси групової динаміки. Натовп як різновид соціальних груп. Специфіка поведінки людини у натовпу. Проблема групової згуртованості. Поняття соціально-психологічного клімату, його основні показники.

Тема 4. Лідерство та керівництво, прийняття групових рішень

Лідерство та керівництво у малих групах. Стилі лідерства і керівництва. Феномен харизматичного лідерства. Проблема прийняття групових рішень. Позиція як інтегральна система вибіркового відношення особистості. Підходи до розуміння позиції особистості. Соціальна установка. Соціальні ролі. Соціальний контроль. Психологічний захист.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ III

1. Андреева Г.М. Социальная психология: [Учеб. для вузов по специальности «Психология»]. - М.: Изд-во МГУ, 2000. – 429 с.
2. Ануфрієва Н.М. Соціальна психологія: навч.-метод. комплекс / Н.М. Ануфрієва, Т.М. Зеленська, О.Л. Туриніна. – К.: МАУП, 2006. – 195 с.
3. Коваленко А.Б., Корнев М.Н. Соціальна психологія. Підручник. - К.: Либідь, 2004. – 356 с.
4. Майерс Д. Социальная психология. - СПб.: Питер, 2004. - 794 с.
5. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Навч.посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 448 с.
6. Андреева Г.М. Зарубежная социальная психология XX столетия. Теоретические подходы: Учеб. пособие для вузов, обучающ. по специальности «психология» / Г.М. Андреева, Н.Н. Богомолова, Л.А. Петровская. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 286 с.
7. Бодалев А.А. Восприятие и понимание человека человеком. – М.: Изд-во МГУ, 2004. – 199 с.
8. Куницина В.Н., Казаринова Н.В., Погорыша В.М. Межличностное общение. Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2003. – 446 с.
9. Парыгин Б.Д. Анатомия общения: Учеб. пособие.- СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2005 – 592 с.

	ПРОГРАМА «Психологія» додаткового вступного іспиту за освітньо-науковою програмою підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії»	Шифр документа	СМЯ НАУ П 12.01.11-01-2021
		Стор. 9 із 16	

РОЗДІЛ IV. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Експериментальна психологія як наука, наукове та психологічне дослідження

Підходи до розуміння експериментальної психології. Історія експериментальної психології. Місце експериментальної психології в системі психологічних знань. Наукове дослідження, його принципи і структура. Поняття методології науки. Поняття психологічного дослідження. Етапи психологічного дослідження. Етичні принципи психологічного дослідження. Загальнонаукові дослідницькі методи (теоретичні, емпіричні, моделювання). Класифікація методів психологічного дослідження Б.Г.Ананьева. Теоретичні методи: аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, дедукція, індукція, моделювання. Загальна характеристика емпіричних методів. Експеримент як основа практичної діяльності психолога. Класифікація видів методу експерименту. Сутність тестування. Бесіда, інтерв'ю, анкетування.

Тема 2. Організаційні аспекти експерименту та обробка результатів

Вимоги до організації експерименту. Складові експерименту та їх характеристика. Поняття про експериментальні змінні. Експериментальна вибірка. Поняття про процедури вимірювання у психологічному дослідженні. Види шкал вимірювання. Експериментальне спілкування. Особистість досліджуваного та його діяльність під час експериментального дослідження. Обробка результатів експерименту. Інтерпретація та оформлення результатів експерименту. Правила оформлення результатів експерименту. Наочне представлення результатів дослідження.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ IV

1. Ганзен В.А., Балин В.Д. Теория и методология психологического исследования. —СПб.: Изд-во СПбГУ, 1991. —74 с.
2. Гічан І.С., Гічан О.І. Експериментальна психологія. —К.:НАУ, 2003. —76 с.
3. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. —М.: Институт психологии РАН, 2001. — 380 с.
4. Корнилова Т.В. Экспериментальная психология. — М.: Аспект Пресс, 2002. — 208 с.
5. Гусев, А.Н. Измерение в психологии: общий психологический практикум / А.Н. Гусев, Ч.А. Измайлов, М.Б. Михалевская. М.: Смысл, 1997.-286 с.
6. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. — М.:МГУ, 1980. — 200 с.
7. Никандров В.В. Экспериментальная психология. — СПб.: СПбГУ, 2003. — 165 с.
8. Солсо Р. Экспериментальная психология. — СПб.: Питер, 2001. — 360с.

РОЗДІЛ V. ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Індивідуальність людини як об'єкт наукового пізнання

Диференціальна психологія як наука. Методи диференціальної психології. Сучасні підходи до вивчення індивідуальності. Детермінанти індивідуальних відмінностей. Співвідношення біологічного і соціального в розвитку індивідуальності.

Тема 2. Концепції та теорії властивостей нервової системи

Теорія І.П.Павлова про властивості нервової системи. Концепція властивостей нервової в науковій школі Б.М. Теплова- В.Д.Небиліцина. Сила нервових процесів. Рухливість, лабільність та динамічність нервових процесів. Темперамент та його основні ознаки. Гуморальні теорії. Основні підходи до вивчення характерологічних проявів особистості. Риси як психологічна категорія.

Тема 3. Індивідуальний стиль діяльності, здібності особистості

Шляхи та механізми становлення стиля діяльності. Стиль діяльності та її продуктивність. Методи дослідження індивідуального стиля діяльності. Здібності та індивідуальність. Структура здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Компенсаторні фактори здібностей. Діагностика здібностей та обдарованості.

Тема 4. Особистісні детермінанти розвитку індивідуальності, життєві стилі

Вплив Я-концепції особистості на особливості її поведінки. Індивідуальні особливості ціннісно-сислової сфери особистості. Сенс життя як смислова орієнтація особистості. Основні аспекти вивчення стильових особливостей індивідуальності. Стиль життя в теорії особистості А.Адера. Самоактуалізація як стиль життя.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ V

1. Ильин С.П. Психология индивидуальных различий. – СПб: Питер, 2004. –701 с.
2. Ахвердова О.А., Волоскова Н.Н., Белых Т.В. Дифференциальная психология. – СПб: Речь, 2004. – 168 с.
3. Анастаси А. Дифференциальная психология. – М. Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО–Пресс, 2001.
4. Психология индивидуальных различий. Тексты. Под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер, В.Я.Романова. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1982.
5. Нартова-Бочавер С.К. Дифференциальная психология. М. «Флинта». 2003.
6. Палій А.А. Диференціальна психологія. – К.: Академвидав, 2010. – 432 с.
7. Вяткин Б.А. Лекции по психологии интегральной индивидуальности человека. Пермь, 2000.
8. Егорова М.С. Психология индивидуальных различий. М., 1997.
9. Небылицин В.Д. Психофизиологические исследования индивидуальных различий. М., «Наука», 1976.
10. Голубева Э.А. Способности и индивидуальность. М.: Прометей, 1994.
11. Кондрашихина О.А. Дифференциальная психология. К., Центр учебной литературы, 2009. – 232 с.

РОЗДІЛ VI. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Психології управління як наука, особистість керівника та стилі управлінської діяльності

Психології управління, зв'язок з іншими галузями психології. Психологічна проблематика підходу “наукового управління” (Ф.У.Тейлор) та адміністративного (класичного) підходу (Анрі Файоль, Ліндалл Урвік). Підхід до управління організаціями з точки зору взаємин людей (Елтон Мейо, Мері Паркер Фоллетт, Трітц Ротлісбергер) та поведінковий підхід (Дуглас Мак Грегор, Ренсис Лайкерт). Процесний підхід до управління організаціями та його психологічні аспекти. Ситуаційний підхід до управління організаціями. Керівник та лідер, прояви лідерства в організаціях. Психологічний портрет лідера. Поняття стилю управлінської діяльності. Об’єктивні та суб’єктивні чинники стилю управління.

Тема 2. Психологія відбору, розстановки, навчання та розвитку персоналу

Розвиток трудових ресурсів: адаптація працевлаштованих, навчання, оцінка діяльності, переміщення по посадах, підготовка керівних кадрів. Завдання та етапи професійного відбору. Співвідношення понять “навчання” та “розвиток” у роботі з персоналом. Тренінгові технології у системі заходів з розвитку персоналу.

Тема 5. Соціально-психологічні засади оптимізації організаційної культури підприємства та психологічний вимір управління бізнесом

Поняття внутрішньої соціокультури організації. Гармонійність та цілісність соціокультури. Корпоративна культура та корпоративність. Різновиди етичних професійних кодексів. Психологічні аспекти сегментації споживачів та позиціонування продукції в управлінні бізнесом. Вибір стратегії сегментації. Поняття позиціонування продукції. Стратегії позиціонування. Взаємозв'язок між сегментацією та позиціонуванням. Співвідношення споживацької орієнтації на потреби та на уподобання. Основні чинники іміджу підприємства.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ VI

1. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Психология управления. – Харьков: “Фортуна-пресс”, 1998. – 464 с.
2. Гантер Б., Фернхам А. Типы потребителей: Введение в психографику. – СПб.: Питер, 2001. – 304 с.
3. Дункан Д. Основополагающие идеи в менеджменте. Уроки основоположников менеджмента и управленческой практики: Пер. с англ. - М.: Дело, 1996. – 272 с.
4. Казмиренко В. П. Социальная психология организаций. – К.: МЗУУП, 1993. – 384 с.
5. Камерон К., Куинн Р. Диагностика и изменение организационной культуры / Пер. с англ. под ред. И.В.Андреевой. – СПб.: Питер, 2001. – 320 с.
6. Ладанов И.Д. Психология управления рыночными структурами: Преобразующее лидерство. - М.: УЦ “Перспектива”, 1997. - 288 с.
7. Ложкин Г. В., Повякель Н. И. Практическая психология конфликта: Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2000. – 256 с.
8. Лозниця В. Психологія менеджменту. Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1997. – 248 с.
9. Мельник Л. П. Психологія управління: Курс лекцій. – К.: МАУП, 1999. – 176 с.

РОЗДІЛ VII. ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Історія та розвиток становлення сім'ї та шлюбу.

Розвиток та становлення сім'ї та шлюбу від проміскуїтету, групового шлюбу (ендогамії, екзогамії), матріархату, патріархату, полігамії, поліандрії до моногамії. Вплив християнства на становлення сімейних стосунків, особливості національних взаємин в українських сім'ях. Основні теорії вибору шлюбного партнера. Стадії й кризові періоди шлюбу. Фактори сімейного благополуччя. Психологічна адаптація й сумісність подружжя в сім'ї.

Тема 2. Основні психолого-педагогічні моделі батьківсько-дитячих взаємин

Психоаналітична модель батьківсько-дитячих взаємин (основні представники, ключові поняття, основні методи виховання), біхевіористична модель батьківсько-дитячих взаємин (основні представники, ключові поняття, основні методи виховання), гуманістична модель батьківсько-дитячих взаємин (основні представники, ключові поняття, основні методи виховання). Батьківське ставлення до дитини: визначення, типи, вплив на психічний розвиток. Основні стилі сімейного виховання.

Тема 3. Особливості сімейного консультування

Консультування сім'ї з приводу складностей у взаєминах з дітьми. Консультування в ситуації розлучення. Принципи і правила сімейного консультування. Основні стадії сімейного консультування. Теоретичні моделі сімейного консультування. Основні проблеми, з якими звертаються батьки у психологічну консультацію. Шляхи консультативної допомоги сім'ї з дітьми дошкільного віку. Особливості консультування сім'ї з дитиною молодшого шкільного віку.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ VII

1. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: курс лекцій - К., МАУП, 2001. - 96с
2. Варга А.Я. Системная семейная психотерапия / А.Я. Варга. — СПб. : Речь, 2001. — 144 с.
4. Головатий М.Ф. Соціологія молоді: курс лекцій. – К., МАУП, 2006. – 304с.
5. Кравченко Т. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах // Соціальна психологія. – 2006. - №2, 142 – 150с.
6. Криворучко П.П. Психологія сім'ї / під заг. ред. Марченко В.М.: Навчальний посібник. – К.: КиМУ, 2007. – 140 с.
7. Малкина-Пых И.Г. Семейная терапия / И.Г. Малкина-Пых. — М.: Эксмо, 2006. — С. 992.
8. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: учеб. пособ. [для студ. высш. учеб. завед.] / Е.И. Артамонова, Е.В. Екжанова, Е.В. Зырянова [и др.]; под ред. Е.Г. Силяевой. — М.: Издат. центр «Академия», 2002.
9. Психология семьи: хрестоматія / Д.Я. Райгородский. — Самара: Издат. дом «БАХРАХ-М», 2007. — 752 с. — (Серия «Психология семейных отношений»: учеб. пособие для факультетов психологии, социологии, экономики, журналистики).
10. Психологічна енциклопедія / [автор-упоряд. О.М. Степанов]. — К.: Академвидав, 2006. — 424 с.
11. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для ВНЗ (рек. МОН України).- 2-е вид., Вид. Университетская книга, 2009 г., 282 с.

РОЗДІЛ VIII. ПСИХОДІАГНОСТИКА

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Психодіагностика як наука і як практична діяльність, методологічні аспекти тестології

Предмет і задачі психодіагностики. Класифікація психодіагностичних методик. Теорія особистості як основа діагностування. Нормативні настанови розробникам та користувачам психодіагностичних методик. Вимоги до методик та до їх користувачів. Вимоги до психометричної підготовки психолога. Формалізація досліджень. Надійність психологічних тестів. Валідність психологічних тестів.

Тема 2. Психодіагностика рис, тести інтелекту, креативності

Ієрархічне багатовимірне визначення рис. Діагностика соціально обумовлених диспозицій. Тест-опитувальник К.Леонгарда; тести – опитувальники Р. Кетела 16 PF, MMPI. Діагностика інтелектуальних здібностей в сучасній психології. Індивідуальні та групові тести інтелекту. Вербальна та невербальна креативність. Співвідношення творчості, креативності, таланту, геніальності.

Тема 3. Діагностика мотивації, емоційних станів

Фундаментальні проблеми в галузі психології мотивації. Психологічна сутність, джерела та природа мотиву. Класифікація мотивів. Мотив в системі діяльності. Теоретичні аспекти емоційних станів. Емоційна стійкість та методики їх вимірювання.

Тема 8. Діагностика пізнавальних процесів

Пізнавальні процеси та їх експериментальне вивчення. Прикладне значення виявлення індивідуальних особливостей у розвитку пізнавальних процесів для психології праці, інженерної психології, роботи практичного психолога. Діагностика особистості в системі суспільних відносин. Теоретичні аспекти діагностики особистості в системі суспільних відносин. Соціометрія та оцінка групи. Діагностика взаємовідносин між членами групи.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ VIII

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2003. – 688 с.
2. Блейхер В.М., Бурлачук Л.Ф. Психологическая диагностика интеллекта личности. – К.: Здоров'я, 1993. – 143 с.
3. Блейхер В.М., И.В.Крук Патопсихологическая диагностика. – К.: Здоров'я, 1986. – 280 с.
4. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь – справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 528 с.
5. Клайн П. Справочное руководство по конструированию тестов. - Киев, 1994. - 284 с.
6. Кулагин Б.В. Основы профессиональной психодиагностики. М.: Медицина, 1984 – С. 3 - 55.
7. Мерлин В.С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. – М.: Педагогика, 1986. – 256 с.
8. Наследов А.Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных. Учебное пособие. – СПб.: Речь, 2004. – 392 с.

РОЗДІЛ ІХ. ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Етичні та організаційні принципи роботи практичного психолога

Особливості практичної психологічної допомоги. Професійна позиція консультанта. Етичний кодекс психолога. Права та обов'язки консультанта та клієнта. Вплив особистості консультанта на процес консультування. Гігієна праці консультанта. Причини та прояв професійних деформацій особистості консультанта. Організація першої зустрічі з клієнтом. Терапевтичний клімат: фізичні та емоційні компоненти. Структура консультативного процесу.

Тема 2. Навички психологічного консультування

Поняття проблеми в консультативній взаємодії. Діагностика психологічної проблеми. Поняття психологічного анамнезу. Схема інтерв'ю для збору інформації про клієнта. Встановлення контакту з клієнтом. Роль інтерпретації в проясненні проблеми клієнта. Види неузгодженостей в мовленні та поведінці клієнта. Зовнішні та внутрішні ресурси людини. Поняття опору та принципи роботи з ним. Вторинна вигода. Робота з мовленням.

Тема 3. Особливості та прийоми консультування

Кризове консультування та його особливості. Специфіка роботи з клієнтами з суїцидальними намірами. Особливості підліткового самогубства. Особливості телефонного консультування. Психологічне консультування при переживанні горя. Основні процеси та стадії горя. Особливості консультативної роботи з депресивними клієнтами. Оцінка алкогольних проблем. Надання психологічної допомоги в залежності від стадії алкоголізму.

Тема 4. Оцінка ефективності роботи практичного психолога

Оцінка ефективності роботи практичного психолога. Проблема критеріїв оцінювання ефективності роботи. Методи оцінки. Ставлення консультанта до оцінювання роботи. Супервізія. Поняття про балінтовські групи.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ ІХ

1. Абрамова Г.С. Психологическое консультирование: Теория и опыт. – М.: Академия, 2000. – 240 с.
10. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Пер. с англ.– М.: Класс, 1994. – 144 с.
2. Айви А.Е., Айви М.Б., Саймэк-Даунинг Л. Психологическое консультирование и психотерапия. Методы, теории и техники: практическое руководство. – М.; 2000 – 487 с.
3. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: сприяння розвитку клієнта. Пер. з англ. О.Абесонової. – Навч.посібник. – К.: Сфера, 1998. – 342 с.
4. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник. – К.: Четверта хвиля, 2004. – 256 с.
5. Васьковская С.В., Горноста́й П.П. Психологическое консультирование: Ситуационные задачи. – К.: Вища школа, 1996. – 192 с.
6. Вашека Т.В. Основи психологічної практики: навч. посіб. – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. – 200с.
7. Кочунас Р. Основы психологического консультирования. М.: Академический Проект, 1999. – 240с.

РОЗДІЛ X. ОСНОВИ ПСИХОТЕРАПІЇ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Місце та роль психотерапевтичної науки в сучасному світі

Предмет, об'єкт, завдання та специфіка психотерапії. Професійні вимоги до психотерапевта. Етичні аспекти психотерапевтичної практики. Класифікація видів психотерапії за різними змістовими шкалами. Індивідуальна психотерапія, групова психотерапія, годинна психотерапія.

Тема 2. Терапевтичні школи та напрями

Основні положення психоаналітичної теорії і практики З.Фрейда. Поняття трансферу, опору та захисних механізмів, їх значення у психоаналітичній психотерапії. Аналітична школа К.Г.Юнга. Символдрама як сучасний вид аналітичної психотерапії. Поняття життєвого стилю, соціального інтересу, неповноцінності та компенсації у психології Альфреда Адлера. Основні техніки психотерапії за Адлером. Гуманістичні психотерапевтичні школи. Техніки психодрами. Логотерапія В.Франкла. Основні поняття і принципи гештальттерапії. Техніки транзактного аналізу. Основні положення арт-терапії. Окремі форми і напрями терапії: танцювально-рухова терапія, ігрова психотерапія, казкотерапія, драмотерапія, фототерапія, бібліотерапія та ін.

Тема 5. Тілесно-орієнтовані, соматичні та духовно-орієнтовані психотерапевтичні напрями

Основні поняття тілесно-орієнтованої психотерапії. Психотерапевтичні техніки терапії В.Райха. Тілесна організація при різних типах характеру за А.Лоуеном. Види захистів у теорії А.Лоуена. Техніки роботи з тілом у біоенергетичному аналізі. Сомато-центровані методи психотерапії. Позитивна психотерапія Н. Пезешкіна. Концептуальні положення трансперсональної психотерапії. Концепція С. Грофа. Дихальні техніки в трансперсональному підході. Психосинтез: центральні ідеї, мета. Християнська психотерапія: особливості її застосування.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ X

1. Айви А.Е., Айви М.Б. Саймэк-Даунинг Л. Психологическое консультирование и психотерапия. Методы, теории и техники: практическое руководство. — М., 2000. — 487 с.
3. Бек А., Фримен А. Когнитивная психотерапия расстройств личности. СПб.: Питер, 2002
5. Бурлачук Л.Ф., Грабовская И.А., Кочарян А.С. Основы психотерапии. — К.: Ника-Центр, 2001. — 217 с.
6. Витакер К., Бамберри В. Танцы с семьей: Семейная терапия: символический подход, основанный на личностном опыте. — М.: «Класс», 1997. — 172 с.
7. Гроф С. Когда невозможное возможно: Приключения в необычных реальностях : [пер. с англ.] / Станислав Гроф.—М.: АСТ, 2007. — 441
8. Калина Н. Ф. Основы психотерапии – М.: «Рефл-бук.», К.: «Ваклер», 1997. – 272с.
10. Кочунас Р. Психологическое консультирование и групповая психотерапия. — М.: Академический проект; Трикста, 2004. — 464 с.
11. Лебедева Н., Иванова Е. Путешествие в гештальт: теория и практика. - СПб: Речь, 2004.- 555 стр.
12. Лейтц Г. Психодрама: теория и практика. — М, 1994.
13. Лоуэн А. Терапия которая работает. — М.: Речь, 2000.

РОЗДІЛ XI. МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Наука як система знань про явища і закони об'єктивного світу, методи дослідження у психології

Наука як соціальний інститут Наука як діяльність з виробництва знань про матеріальний і нематеріальний світ. Роль і місце науки в системі людських знань про навколишню дійсність та внутрішній світ людини. Методи критичного аналізу наукової і методичної літератури. Метод аналізу практичного досвіду. Метод аналізу продуктів діяльності. Контент-аналіз як різновид методів аналізу продуктів діяльності. Методи спостереження. Вербальні методи дослідження: структурованої бесіди, анкетування, опитування. Методи психологічної експертизи (експертного оцінювання): ранжування (визначення рангу), визначення рейтингу, категоризації. Метод моделювання психічних явищ. Експериментальні методи у психології. Методики експериментальних досліджень. Типологія методів за ознаками мети та способу реалізації..

Тема 2. Послідовність проведення наукового дослідження

Вибір теми дослідження. Обґрунтування теми дослідження, його актуальності, наукової новизни та практичного значення. Об'єкт і предмет дослідження їх сутність і значення для логіки дослідної роботи. Вибір методів дослідження. Теоретичний аналіз проблеми дослідження. План і методика експерименту. Вибір способів та засобів фіксації результатів експерименту. Обробка та оформлення результатів експериментального дослідження.

Тема 3. Завершення і представлення результатів наукового дослідження

Форми узагальнення результатів наукових досліджень: усний виклад, тези доповіді, реферат, наукова стаття, науковий звіт, дисертація, монографія. Вимоги до їх змісту та оформлення. Правильність застосування наукової термінології. Цитування у тексті наукової праці. Складання списку літературних джерел. Показники оцінювання результативності проведеного дослідження. Рецензування завершеної наукової роботи. Підготовка до захисту та захист наукової роботи. Підготовка результатів дослідження до упровадження у практику.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ II

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
2. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Методика та організація наукових досліджень із психології: навчальний посібник / МОН України. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 360 с. (електронна бібліотека НАУ).
3. Головань С.М., Голубенко О.Л. та ін. Методологія та організація наукових досліджень: підручник / МОН МС України, Східн. нац. університет ім. Володимира Даля. – Луганськ: СХУ В.Даля, 2011. – 332 с.
4. Демківський А.В., Безус П.І. Основи методології наукових досліджень: навч.п. / МОН. – К.: Акад. муніц-го управління, 2012. – 276 с.
5. Єріна А.М. Методологія наукових досліджень. Навч. посібник. К.: МОН, - 2004.- 216 с.
6. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування, 2001 (електронна бібліотека НАУ)
7. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Основи синергетики. – СПб.: Алетейя, 2002. – 414 с.